

ฐานะของเมืองสุพรรณบุรีในประวัติศาสตร์อยุธยา

ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๙๓ ถึง พ.ศ. ๒๒๓๑

นางรัตนา หนูน้อย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปรินญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

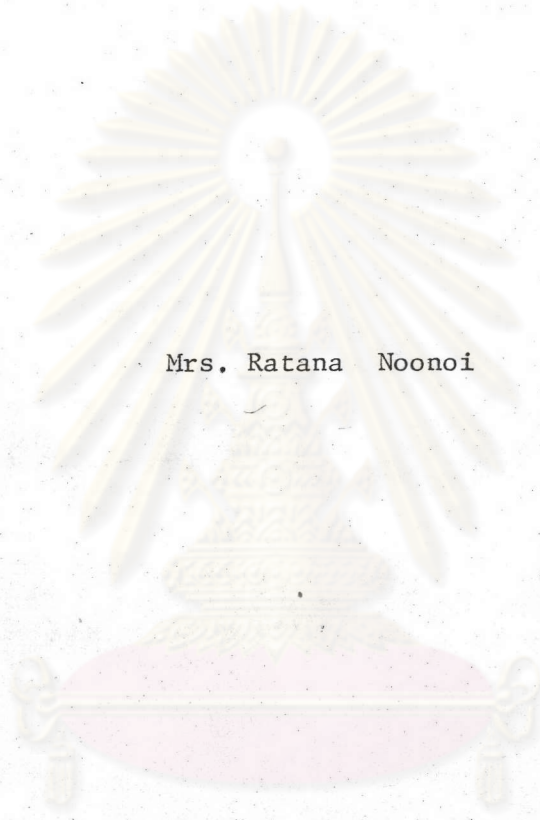
พ.ศ. ๒๕๒๔

ISBN 974-366-408-1

011874

117113362

THE STATUS OF MUANG SUPHAN BURI IN THE AYUTTHAYA HISTORY
DURING 1350-1688

Mrs. Ratana Noonoi

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirement
for the Degree of Master of Arts

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

1986

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ฐานะของเมืองสุพรรณบุรีในประวัติศาสตร์อยุธยา ระหว่าง

พ.ศ. ๑๘๙๓ ถึง พ.ศ. ๒๒๓๑

โดย

นางรัตนา หนูน้อย

ภาควิชา

ประวัติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สรชัย พิชัยบุตร)
รักษาการในตำแหน่งรองคณบดีฝ่ายวิชาการ
ปฏิบัติราชการแทนรักษาการในตำแหน่งคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
.....ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร กาญจนจारी)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ธีรวัศ ฦ ป้อมเพชร)

.....กรรมการ

(อาจารย์สายชล วรรณรัตน์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ฐานะของเมืองสุพรรณบุรีในประวัติศาสตร์อยุธยา
ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๙๓ ถึง พ.ศ. ๒๒๓๑

ชื่อนิสิต นางรัตนา หนูน้อย

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ศรีศักร วัลลิโกดม

ภาควิชา ประวัติศาสตร์

ปีการศึกษา ๒๕๒๘

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาถึงฐานะของเมืองสุพรรณบุรีในประวัติศาสตร์อยุธยาในระหว่าง พ.ศ. ๑๘๙๓ ถึง พ.ศ. ๒๒๓๑ ซึ่งเป็นระยะที่ปรากฏหลักฐานที่จะนำมาใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาและเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ได้ชัดเจนที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ เพื่อศึกษาถึงฐานะของเมืองสุพรรณบุรีในด้านการเมือง ซึ่งปรากฏในประวัติศาสตร์อยุธยานับแต่ พ.ศ. ๑๘๙๓ เป็นต้นมา และเพื่อศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ตลอดจนผลกระทบที่ทำให้ฐานะทางการเมืองของสุพรรณบุรีเปลี่ยนแปลงไปในสมัยอยุธยา

จากการศึกษารูปได้ว่า ฐานะของเมืองสุพรรณบุรีในประวัติศาสตร์อยุธยานั้นมีการเปลี่ยนแปลงในแนวตั้ง โดยเริ่มจากการเป็นเมืองอิสระในระยะรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ถึงรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีราชธิราช ครั้นถึงรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราชสุพรรณบุรีก็ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอยุธยาอย่างแท้จริง ในฐานะเมืองลูกหลวง แต่ก็เป็นการดำรงฐานะในระยะสั้น เพราะในรัชกาลต่อมาคือรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ นั้น เมืองพิษณุโลกเป็นเมืองลูกหลวงใหม่ที่สมเด็จพระบรมราชาที่ ๒ ทรงส่งพระโอรสไปปกครองแทน ฐานะของเมืองสุพรรณบุรีก็ค่อยลดลงมาเป็นหัวเมืองในเขตราชธานี และเมื่อสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงปฏิรูปการปกครอง สุพรรณบุรีได้ถูกจัดเป็นหัวเมืองชั้นในหรือหัวเมืองชั้นจัตวาของอยุธยา แต่เมื่อเกิดสงครามระหว่างอยุธยากับพม่าขึ้นนับตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เป็นต้นมา บทบาทและความสำคัญของเมืองสุพรรณบุรี

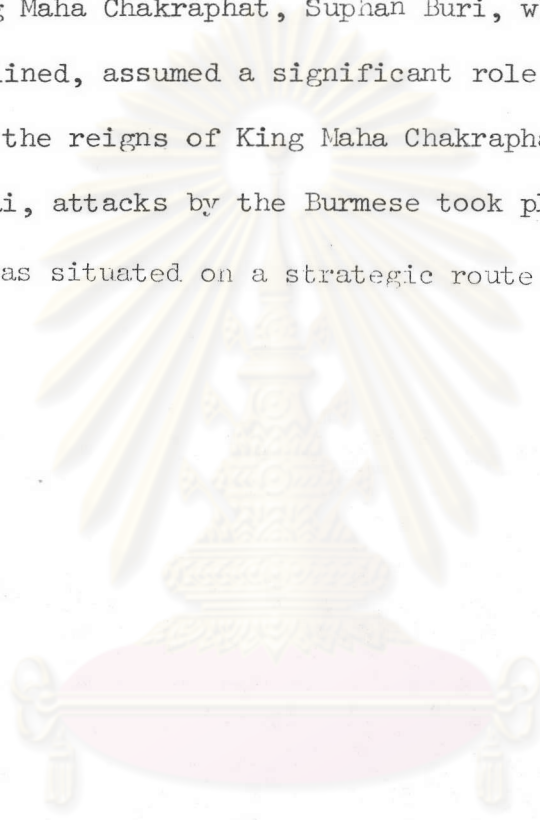
ที่เลื่อนหายไปจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ก็ปรากฏอีกครั้งในฐานะของเมืองที่อยู่ในเส้นทาง
ยุทธศาสตร์ระหว่างอยุธยาและพม่า โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดสงครามบ่อยครั้งคือช่วงรัชกาล
สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ, สมเด็จพระนเรศวร และสมเด็จพระนารายณ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

and became only a city within the capital's boundary. After the King Borommatrai Lokanat had reformed the administrative system, Suphan Buri was made an inner, or fourthrank, city of Ayutthaya. But when the war between Ayutthaya and the Burmese broke out in the reign of King Maha Chakraphat, Suphan Buri, whose role and importance had much declined, assumed a significant role in Siamese history again. During the reigns of King Maha Chakraphat, King Naresuan and King Narai, attacks by the Burmese took place very often, Suphan Buri was situated on a strategic route between Ayutthaya and Burma.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์เป็นอย่างสูง ที่ได้กรุณาช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และตรวจแก้ไขทั้งโครงร่าง
และ เนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จสมบูรณ์ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างยิ่ง และ
ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา สาระยา ตลอดจนคณาจารย์ทุกท่านใน
ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร
กาญจนจारी, อาจารย์ ดร.ธีรวัตร ณ บ่อมเพชร และอาจารย์สายชล วรรณรัตน์ ที่ได้
กรุณาให้ข้อ เสนอแนะและช่วยแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ยิ่ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญตาราง	ฌ
สารบัญภาพ	ท
บทนำ	๑
๑. ความเป็นมาของปัญหา	๑
๒. ข้อจำกัดในการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เมืองสุพรรณบุรี ..	๓
๒.๑ ความคลุมเครือของหลักฐาน	๔
๒.๒ ข้อจำกัดของหลักฐานพื้นบ้านพื้นเมือง	๔
๓. สมมุติฐานของการวิจัย	๕
๔. ขอบเขตของการวิจัย	๖
๕. วิธีดำเนินการวิจัย	๗
บทที่	
๑. สภาพบ้านเมืองในลุ่มน้ำเจ้าพระยากับฐานะของสุพรรณภูมิในระยะก่อน	
พ.ศ. ๑๘๕๓	๘
๑. ลุ่มน้ำเจ้าพระยาในระยะก่อน พ.ศ. ๑๘๕๓	๘
๑.๑ ลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์	๘
๑.๒ การศึกษาประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยาในระยะที่ผ่านมา	๙
๑.๒.๑ การเขียนประวัติศาสตร์ไทยในสมัยสุโขทัย	๙
๑.๒.๒ การเขียนประวัติศาสตร์ไทยในสมัยอยุธยา	๑๐
๑.๒.๓ การเขียนประวัติศาสตร์ไทยในสมัยรัตนโกสินทร์	
ตอนต้น	๑๑

บทที่

๑.๒.๔	การเขียนประวัติศาสตร์ไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง	๑๒
๑.๒.๕	การเขียนประวัติศาสตร์ไทยในยุคเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงทศวรรษแรกของ พ.ศ ๒๕๐๐	๑๕
๑.๓	การศึกษาประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยาระยะปัจจุบัน	๑๘
๒.	ฐานะของสุพรรณภูมิในประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยาในระยะก่อน พ.ศ. ๑๘๙๓	๑๙
๒.๑	แนวคิดเดิมเกี่ยวกับ "สุพรรณภูมิ"	๑๙
๒.๒	แนวคิดใหม่เกี่ยวกับ "สุพรรณภูมิ" ในระยะก่อน พ.ศ. ๑๘๙๓	๒๓
๒.๓	พัฒนาการของสุพรรณภูมิในระยะก่อน พ.ศ. ๑๘๙๓	๒๖
๒	สุพรรณภูมิกับความสำคัญทางการเมืองในสมัยอยุธยาตอนต้น (พ.ศ. ๑๘๙๓ - พ.ศ. ๒๒๓๑)	๒๙
๑.	สุพรรณภูมิในฐานะเมืองอิสระ (พ.ศ. ๑๘๙๓ - พ.ศ. ๑๙๕๒)	๒๙
๒.	สุพรรณภูมิในฐานะเมืองลูกหลวงของอยุธยา (พ.ศ. ๑๙๖๒ - พ.ศ. ๑๙๖๗)	๔๒
๒.๑	ความหมายและความสำคัญของเมืองลูกหลวง	๔๒
๒.๒	ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนฐานะของสุพรรณภูมิจากเมืองอิสระมาสู่เมืองลูกหลวงของอยุธยา	๔๕
๒.๓	บทบาทของสุพรรณภูมิในฐานะเมืองลูกหลวง	๕๓
๒.๓.๑	ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สมเด็จพระนครินทราธิราชทรงเลือกสุพรรณภูมิเป็นเมืองลูกหลวง	๕๓
๒.๓.๒	การสลายตัวของเมืองลูกหลวง	๕๖

บทที่

๓. สุพรรณภูมิในฐานะหัวเมืองชั้นในของอยุธยา (พ.ศ. ๑๙๙๑ - พ.ศ. ๒๓๑๐)	๓๘
๓.๑ การปรับปรุงการปกครองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ	๖๐
๓.๒ ลักษณะการปกครองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ	๖๓
๓.๓ ผลกระทบของการปรับปรุงการปกครองที่มีต่อฐานะของเมืองสุพรรณภูมิ	๖๕
๓.๔ ความสำคัญของเมืองสุพรรณภูมิในระยะหลังการปฏิรูปการปกครอง	๖๗
๓ ความสำคัญของเมืองสุพรรณบุรีกับเส้นทางยุทธศาสตร์ในสงครามไทย-พม่า	๗๒
๑. ความเป็นมาของปัญหา : สุพรรณบุรีกับฐานะทางยุทธศาสตร์ในประวัติศาสตร์อยุธยา	๗๓
๒. บทบาทของสุพรรณบุรีในสงครามไทย-พม่า	๗๔
๒.๑ สงครามไทย-พม่า	๗๔
๒.๑.๑ สาเหตุของสงคราม	๗๔
๒.๑.๑.๑ การขยายอำนาจทางการเมืองของอยุธยา	๗๕
๒.๑.๑.๒ การขยายอำนาจทางการเมืองของพม่า	๗๙
๒.๑.๒ เส้นทางเดินทัพระหว่างอยุธยาและพม่า	๘๓
๒.๒ สุพรรณบุรีกับเส้นทางยุทธศาสตร์ในสงครามไทย-พม่า	๘๒
๓. สถานภาพทางการเมืองของสุพรรณบุรี ในสมัยอยุธยาตอนกลางและตอนปลาย	๘๖
บทสรุป	๘๘
บรรณานุกรม	๑๐๑

ภาคผนวก	๑๐๓
ภาคผนวก ก.	๑๐๔
ภาคผนวก ข.	๑๒๕
ประวัติผู้เขียน	๑๓๔

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง

๑ ลำดับการครองราชสมบัติของกษัตริย์อยุธยา ราชวงศ์สุพรรณภูมิ และ ราชวงศ์อู่ทอง	๓๘
๒ ชื่อเมืองที่ปรากฏใน"พระไอยการตำแหน่งนาทหารหัวเมือง"	๖๕
๓ เส้นทางเดินทัพของสมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระมหาอุปราชา ในสงครามยุทธหัตถี พ.ศ. ๒๑๓๕	๘๗

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่

- ๑ แผนที่สังเขปแสดงเส้นทางเดินทัพสงครามยุทธหัตถีและระดับความสูงของพื้นที่ .....

๕๑

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย